

## Monograficzny wykład fakultatywny II – dr Iwo Zmyślony

### Czy sztuka ma język? O paradoksalnych związkach słowa i obrazu

„Gdyby obraz można było wypowiedzieć w słowach, to by nie było obrazów” – te słowa Edwarda Hoppera będą stanowić punkt wyjścia do rozważań podczas naszych spotkań. Jak je interpretować? Na pierwszy rzut oka to truizm – wypowiedzenie obiegu opinii, wedle której obrazy znaczą więcej niż słowa. Czy wolno nam przypuszczać, że skrywają coś jeszcze – że wskazują na immanentne choć pozajęzykowe aspekty obrazów?

„O czym nie można mówić, o tym należy milczeć” – głosi słynny aforyzm Ludwika Wittgensteina. Wiedeński myśliciel dobitnie, z analityczną precyzją, wyraził w ten sposób fundamenty logiczno-empirycznej (czyli „racjonalnej”) wizji poznania i wiedzy, której mniej lub bardziej wszyscy hołdujemy. Język wyznacza granice zrozumiałego świata i jest jedynym narzędziem jego rozumienia. Jeżeli coś ma znaczenie, to musi być językowe – w przeciwnym bowiem razie nie ma żadnego znaczenia.

Te dwie perspektywy potraktujemy jako swoiste bieguny – dwie przeciwstawne pozycje w podejściu do zagadnienia relacji słowa i obrazu. Paradoksalnie, nie muszą się wzajem wykluczać. Podczas spotkań będziemy próbować je godzić, bazując na tradycji hermeneutyki filozoficznej (M. Heidegger, H-G. Gadamer), współczesnych teorii interpretacji (S. Fish, S. Sontag, R. Barthes, J. Culler, U. Eco, D. Davidson, R. Rorty, W. Quine, A. Szahaj) oraz ustaleniach współczesnej psychologii poznawczej. Stałym punktem odniesienia będą również poglądy twórców poststrukturalizmu (m.in. T. Adorno, G. Debord, J. Derrida, M. Foucault, J. Lacan, J. Kristeva, J-F. Lyotard, G. Deleuze) oraz teoretyków kultury wizualnej (m.in. S.I. Witkiewicz, W. Benjamin, A. Warburg, J. Baudrillard, A. Danto, H. Belting, J. Kosuth, J. Ludwiński, W. Welsch, W.J.T. Mitchell, R. Krauss, H. Foster, G. Didi-Huberman).

Czy sztuka posiada język? Co mamy na myśli mówiąc o języku sztuki? Na czym by miała polegać jego specyfika? Czym miałby się różnić od innych rodzajów języka? Jak przeżywanie sztuki ma się do jej rozumienia? Na czym polega doświadczenie sztuki? Jaką rolę w takim doświadczeniu pełnią język i wiedza? W jakim stopniu słowa kierują ku niemu uwagę, w zaś jakim ją odwracają, skupiając na sobie samym? Podczas zajęć będziemy szukali odpowiedzi na tego typu pytania analizując wspólnie dziesiątki dzieł i koncepcji twórców awangardy XX i XXI wieku. Zajęcia będą miały postać wykładu z elementami konwersatorium.

#### Sugerowana literatura:

- Belting H., *Antropologia obrazu; szkice do nauki o obrazie*, Kraków: Universitas (2007);  
Berger J., *Sposoby widzenia*, Warszawa: Fundacja Aletheia (2008);  
Danto A., *Po końcu sztuki; sztuka współczesna i zatarcie się granic tradycji*, Kraków: Universitas (2013);  
Didi-Huberman G., *Przed obrazem*, Gdańsk: Słowo/obraz terytoria (2011);  
Elkins J., *What Happened to Art Criticism*, Chicago: Prickly Paradigm Press (2003);  
Foster H., *Bad New Days; Art, Criticism, Emergency*, London, New York: Verso (2015);  
George A., *The Curator's Handbook*, London: Thames & Hudson (2015);  
Jeffrey J., *Jak czytać fotografię? Lekcje mistrzów fotografii*, Kraków: Universitas (2009);  
Kosuth J., *Sztuka po filozofii*, przeł. U. Niklas, w: S. Morawski [red.], *Zmierzch estetyki – rzekomy czy autentyczny?*, tom II, Warszawa: Czytelnik (1987), s. 239-258;  
Mitchell W.J.T., *Czego chcą obrazy; pragnienia przedstawień, życie i miłości obrazów*, przeł. Łukasz Zaremba, Warszawa: Narodowe Centrum Kultury (2013);  
Schooler J., *Verbal Overshadowing of Visual Memories: Some Things are Better Left Unsaid*, [w:] „Cognitive Psychology 22 (1990), p. 36-71;  
Szahaj A., *O interpretacji*, Kraków: Universitas (2014);  
Williams G., *How to write about contemporary art*, London: Thames & Hudson (2014);

Dr Iwo Zmyślony

Zmyślony I., *Co trzeba zrobić, żeby zrozumieć dziś sztukę?*, [w:] *Sztuka w naszym wieku*, Warszawa: Zachęta & Fundacja Sztuki Polskiej ING (2015), s. 37-48.